

Niektóre miejsca są bardziej związane z historią, kulturą czy literaturą niż inne. Rzeka Wisła jest takim przykładem przestrzeni wyjątkowo nasączonej opowieściami. Jednakże, jak w przypadku wszystkich przestrzeni przynależnych nie tylko do ludzkiej kultury, ale i przyrody, Wisła okazuje się świetnym przykładem przecinania języków, opowieści o tym, jak historia Polski odnajduje swojego naturalnego sprzymierzeńca.

Ten konglomerat odniesień kulturowych w przypadku rzeki Wisły jest wyjątkowo rozbudowany z uwagi na jej rolę w budowaniu tożsamości narodowej Polaków, ale i mieszkańców okolicznych regionów. To wyjątkowa rzeka, która geograficznie falistą wstęgą przechodzi wzdłuż całego kraju, przepływając przez Polskę trzech zaborów i dzisiaj, stała się na zawsze łącznikiem tego, co polskie i regionalne, tego co oddzielone i połączone. Dlatego literacka mapa odniesień do Wisły będzie zawierać teksty niekoniecznie pisane przez osoby bezpośrednio obcujące z rzeką, zaś rzeczny żywioł nieraz wyzyskiwany będzie w kreacji Wisły jako symbolu.

Z uwagi na przeważająco narodowy charakter Wisły, tak jak opisuje go literatura, a który został znakomicie przebadany przez najznakomitszych Polskich historyków literatury (jak Wacław Borowy i jego *Wisła w poezji polskiej* z 1921 roku), to, czego mi brakuje w tym polonizującym obrazie rzeki, dotyczy przedstawienia rzeki przyrodniczej, lecz nie tak jak to robi geografia fizyczna, hydrologia czy biologia, a co potem wykorzystują inżynierowie i planiści krajobrazowi. Mnie brakuje reprezentacji rzeki jako podmiotowej strony w podejmowaniu decyzji o działaniach w przestrzeni, do której ta rzeka przynależy.

Niniejszy projekt ma za zadanie wypracować język mówienia o rzece w sposób podmiotowy. Temu ma służyć ekokrytyczna lektura literackich tekstów odwołujących się do Wisły, zarówno tych dawnych (począwszy od Jana Kochanowskiego *Na most warszawski*) jak i współczesnych (*Skoruń* Macieja Płazy). Ten wariant przeczytania na nowo rzeki Wisły nazywam akwakrytycznym (termin wprowadziłam w badaniach nad rzeką Odrą).

Literatura, której celem jest znalezienie odpowiedniego języka do wyrażenia złożoności świata, korzysta z fikcji i ekspresji w jakiś sposób zawsze eksperymentalnie. Z uwagi jednak, że mamy do czynienia z konkretnym, materialnym i przestrzennym charakterem rzeki, moim zadaniem będzie odtworzenie przedstawienia rzeki zgodnie z metodą realizmu ekologicznego, którą opisywałam w autorskiej monografii opublikowanej w 2016 roku. W tym projekcie chciałabym jednak połączyć metodę ekokrytycznych badań literackich, którą dotychczas rozwijałam w oderwaniu od metod używanych na gruncie interdyscyplinarnych badań humanistyki cyfrowej i środowiskowej, z tzw. metodą „deep mapping”. Rzeka Wisła nie została dotychczas ani opisana w języku ekokrytyki, ani uprzestrzenniona za pomocą narzędzi głębokiego mapowania. Obie te metody, gdy połączone, pozwolą uzyskać wielowymiarowy i wielowarstwowy model rzeki jako obiektu kulturowego i przyrodniczego, a przy tym sformułować postulat traktowania rzeki jako aktora społecznego, który, podobnie jak inne wodne arterie, był z czasem dobrowolnie przekształcany (i.e. regulacje, zmiany głębokości dna, budowa tam) bez względu na swój przyrodniczy i krajobrazowy charakter.

Przy czym, nie twierdzę, że wszelkie działania hydroinżynieryjne są niekorzystne dla środowiska przyrodniczego, za to uważam, że żyjemy w przestrzeni ciągłej negocjacji pomiędzy interesami ludzi i przyrody. Projekt ten ma na celu unaocznic ten konflikt, pokazać jego kulturową i społeczną złożoność i brak języka, w którym rzeka zafunkcjonowałaby jako aktywna strona tego historycznego sporu w czasie groźnych zmian klimatycznych.

Wyniki projektu zostaną opublikowane w jednym z najlepszych międzynarodowych czasopism poświęconych humanistyce środowiskowej. Kolejną publikacją obejmie przygotowanie przedłożenia zbioru artykułów do specjalnego wydania wiodącego w tej dziedzinie czasopisma naukowego. Wszystkie materiały wizualne dotyczące „deep mapping” zostaną skonsultowane z polskimi muzeami Wisły (w Tczewie i Kazimierzu Dolnym), a także z międzynarodową publicznością (z historykami środowiska i humanistami cyfrowymi w Dublinie i Monachium), a na koniec promowane w otwartym dostępie dla szerokiej publiczności.